

6 Ιουλίου 2016

Η Μαρία Νεφέλη και η Θάλασσα ως σύμβολα αντιθέσεων στο ποίημα του Ελύτη

Πολιτισμός / Ποίηση

Βασιλική Ρούσκα, ΜΑ Θεολογίας

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/29f0KzU>]

Η σύνδεση της θάλασσας με το απέραντο του ουρανού επανεμφανίζεται με μια κινητική εικόνα της Μαρίας Νεφέλης που ψάχνοντας την αληθινή της μέρα ανοίγει «σαν ομπρέλα παλαιή τη θάλασσα» πάνω από το κεφάλι της που «λάμπει ο βυθός με τα χρωματιστά του βότσαλα σαν άστρα.»[48].

Αρνητική και στερητική είναι η θαλασσοταραχή για τον Αντιφωνητή και τους ναυτικούς «ξορκίζουμε τις νύχτες όρθιοι κατάντικρυ/ της ταραγμένης θάλασσας ξέμπαρκοι ναυτικοί/ που εχάσαμε το θείο ναυάγιο για πάντα.»[49], ενώ αργότερα ο ίδιος ο Αντιφωνητής χαρακτηρίζει τη θάλασσα «θαμπωτική και θρυπαλλιασμένη»[50]. Αυτό που φαίνεται να υπερισχύει στην έκταση του ποιήματος είναι η θετική διάσταση της θάλασσας, αφού ο Αντιφωνητής καταλήγει πως «Θάλασσα λανθασμένη δε γίνεται.»[51] επιβεβαιώνοντας ότι «όλες οι αξίες του αιγαιοπελαγίτικου κόσμου κλείνονται μέσα στη θάλασσα»[52].

Όπως η θάλασσα λειτουργεί ως σύμβολο αντιθέσεων, έτσι και η Μαρία Νεφέλη συνδυάζει δύο φαινομενικά αντίθετες ιδιότητες οι οποίες την μεταμορφώνουν σε απόλυτη αρμονία και διαφάνεια[53]· μια οδεύει προς το φως και μια προς τη σκιά[54]. Όπως η θάλασσα είναι ρευστή έτσι και η Μαρία Νεφέλη βρίσκεται σε μια διαρκή κίνηση και εξέλιξη περνώντας από τα διάφορα στάδια που συνθέτουν τον εσωτερικό της κόσμο[55]. Στην *Παρουσία*[56] καθώς ο Αντιφωνητής παρατηρεί μια επιτύμβια στήλη, σχηματίζει στη συνείδησή του την αρχετυπική φιγούρα της Μαρίας Νεφέλης «Μια κόρη ανάγλυφη/ πάνω στην πέτρα. Έμοιαζε λυπημένη και κρατούσε/ στη χούφτα της ένα μικρό πουλί». Το πουλί συμβολίζει το πνεύμα και ο στίχος εκφράζει την πνευματικότητα της Μαρίας Νεφέλης[57]. Λίγο πριν κλείσει η *Παρουσία* η Μαρία Νεφέλη εμφανίζεται να έχει σώμα ιερό, είναι η ίδια ιερή[58] «Ένα κορμί μου μένει και το δίνω. Σ' αυ-/ τό καλλιεργούνε, όσοι ξέρουν, τα ιερά, όπως οι κη-/ πουροί στην Ολλανδία τις τουλίπες». Το όνομα *Μαρία Νεφέλη* παραπέμπει τον αναγνώστη, ακροατή ή θεατή σε ένα από τα πολλά ονόματα που αποδίδονται στην Παναγία: «πλατυτέρα νεφέλης» στον *Ακάθιστο Ύμνο* και στη

βυζαντινή εικονογραφία[59]. Η Παναγία στην ορθόδοξη χριστιανική λατρεία ταυτίζεται με την Εκκλησία ως «χωρίον ή χώρα του αχωρήτου και πλατυτέρα των ουρανών»[60] και αποκαλύπτει τη θαυματουργία της γεννήσεως του Λόγου του Θεού[61]. Σε άλλο σημείο η Μαρία Νεφέλη γίνεται βλάσφημη «το πρωί που δε μιλιέμαι/ βρίζω Παναγιές»[62] και αλλού η ίδια εμφανίζεται σαν πόρνη[63] «πέντε ως έξη λίγες ατιμίες/ εφτά ξαναπαντρεύτηκα/ εφτά και πέντε απάτησα/ στις οχτώ είχα κιόλας κουραστεί/ χαρτιά δεξιώσεις και άλλα τέτοια...»[64].

Ο Αντιφωνητής περιγράφει την Μαρία Νεφέλη «είναι κορίτσι οξύ/ αληθινή απειλή του μέλλοντος·/ κάποτε λάμπει σαν μαχαίρι/ και μια σταγόνα αίμα επάνω της/ έχει την ίδια σημασία που είχε άλλοτε/ το Λάμδα της Ιλιάδας.» και «μόνο με την ύπαρξή της/ αποτελείώνει τους μισούς ανθρώπους.»[65], χαρακτηρισμοί που υποδηλώνουν ίσως τη γυναικεία απόρριψη και την επίδραση που αυτή μπορεί να έχει στον ανδρικό ψυχισμό ή στον συγκεκριμένο ανδρικό ψυχισμό του Αντιφωνητή ή του ποιητή[66]. Οι ίδιοι στίχοι φανερώνουν πως η Μαρία Νεφέλη ταυτίζεται σύμφωνα με τον Αντιφωνητή με την ωραία Ελένη, είναι «το πρότυπο της αισθητικής ωραιότητας, της ρομαντικής ομορφιάς»[67]. Όμως η γυναικεία φύση της Μαρίας Νεφέλης δεν μπορεί παρά να νοηθεί και ως «αρχή του Έρωτα»[68].

[Συνεχίζεται]

[48] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα ¹⁰2008, σ. 38.

[49] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα ¹⁰2008, σ. 39.

[50] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα ¹⁰2008, σ. 58.

[51] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα ¹⁰2008, σ. 89.

[52] Βλ. Ν. Ι. Κοκκινάκη, «“Μαρία Νεφέλη”, μια ανάγνωση», *Νέα Εστία*, 1 και 15 Απριλίου 1997, σ. 536.

[53] Ν. Ι. Κοκκινάκη, «“Μαρία Νεφέλη”, μια ανάγνωση», *Νέα Εστία*, 1 και 15 Απριλίου 1997, σ. 536.

[54] Βλ. Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 27.

[55] Βλ. Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 65.

[56] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα ¹⁰2008, σ. 14.

[57] Βλ. Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 30.

[58] Βλ. Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 30.

[59] Βλ. V. Ivanovici, «Ο Οδυσσέας Ελύτης και η Παραδεισιακή ουτοπία του Έρωτος», *Χάρτης*, τχ. 21-23, Αθήνα, Νοέμβριος 1986, σ. 491.

[60] Χρ. Σταμούλης, *Θεοτόκος και ορθόδοξο δόγμα, σπουδή στη διδασκαλία του Αγ. Κυρίλλου Αλεξανδρείας*, Το Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 208.

[61] Βλ. Χρ. Σταμούλης, *Θεοτόκος και ορθόδοξο δόγμα, σπουδή στη διδασκαλία του Αγ. Κυρίλλου Αλεξανδρείας*, Το Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 209.

[62] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα 2008, σ. 49.

[63] Βλ. Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 27.

[64] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα 2008, σ. 90.

[65] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη*, Ίκαρος, Αθήνα 2008, σ. 45.

[66] Βλ. Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 27-28.

[67] Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 65.

[68] Γαβαλάς Δ., *Η Εσωτερική Διαλεκτική στη «Μαρία Νεφέλη» του Οδυσσέα Ελύτη*, Κώδικας, Θεσσαλονίκη 1987, σ. 56.

<http://bitly.com/29kR5rH>